

В. В. Белєвцева, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
Наукової лабораторії проблем протидії злочинам
у сфері державної безпеки
Інституту дослідження проблем державної безпеки
Служби безпеки України

МИТНІ РЕЖИМИ ТА АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЇХ ДІЙ

Стаття присвячена дослідженню питання про митні режими. Наведено їх груповий поділ, визначено адміністративну відповідальність за порушення правил і вимог митних режимів, а також сформульовано пропозиції щодо вдосконалення такої відповідальності.

Статья посвящена исследованию вопроса о таможенных режимах. Осуществлено разделение на группы, определена административная ответственность за нарушения правил и требований таможенных режимов, а также сформулированы предложения по усовершенствованию такой ответственности.

The article is devoted to research of question about the customs regimes. Their group division is resulted, administrative responsibility is certain for violation of rules and requirements of the customs regimes, and suggestions are formulated in relation to the improvement of such responsibility.

Ключові слова. Адміністративна відповідальність, митний режим, порушення вимог і правил митних режимів, охорона митних режимів.

Вступ. На сучасному етапі розвитку Україна активно проводить зовнішньоекономічну політику, що спрямована до світової економічної співдружності. Триває творчий процес розробки правової основи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та її невід'ємного елементу – митного регулювання. Так, держава встановлює відповідні митні режими переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, справляються митні платежі, затверджуються митні правила, здійснюються й численні інші види управлінської діяльності та регулювання, що охоплюються поняттями митної справи і політики [1, 2].

Постановка завдання. У зв'язку з викладеним дуже потрібне дослідження митних режимів як складової державної безпеки та як інструмента, що за його допомогою здійснюється охорона та захист економіки держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, котрі виникають унаслідок вчинення митних правопорушень.

Таким чином, ми підійшли до одного з основних питань митної справи – митних режимів, які належать до базових функціональних адміністративно-правових режимів у системі забезпечення державної безпеки у сфері економіки.

Результати дослідження. Слід зазначити, що певні питання режимного характеру щодо правого регулювання у митній сфері досліджували Є. В. Додін, Ю. М. Дьомін, Ф. Л. Жорін, С. В. Ківалов, Б. А. Кормич, А. В. Кольбенко, О. О. Крестьянінов, В. Я. Настюк, В. В. Мицик, А. П. Павлов, С. І. Пахомов, П. В. Пашко, Д. В. Приймаченко, К. К. Сандровський, Ю. П. Соловков, С. С. Терещенко, М. Г. Шульга та ін. Однак у правничій сфері й досі має місце недостатність дослідження комплексних фундаментальних та прикладних проблем правового регулювання митних режимів.

© **В. В. Белєвцева**, 2011

Отже, митні режими мають складну правову природу й поєднують елементи адміністративно-правового та фінансово-правового регулювання [1; 2]. У п. 16 ст. 1 Митного кодексу України [3, 23] (далі – МКУ) міститься визначення *митного режиму як сукупності норм, установлених законами України з питань митної справи, що залежно від заявленої мети переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України визначають порядок такого переміщення та обсяг митних процедур, які при цьому здійснюються.*

Нині в Україні згідно зі ст. 185 МКУ діє 13 видів митних режимів, які можна поділити на п'ять груп [2, 338–339].

До першої належать режими, які використовуються під час здійснення основного обсягу зовнішньоторговельних операцій, пов'язаних з проданими українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності товарами до інших країн і закупівлю товарів для потреб вітчизняного виробника (експорт, реекспорт, тимчасове ввезення (вивезення), імпорт (випуск у (для) вільний обіг), реімпорт) [2, 125].

У другу групу слід включити митні режими, за яких переміщення товарів через кордон поєднується зі здійсненням митними органами конкретних операцій в інтересах відповідних організацій або осіб з наданням для них певних послуг (режими митного складу, магазин безмитної торгівлі).

До третьої групи доцільно зарахувати митні режими, в рамках яких товари переміщуються через кордон у зв'язку з їх переробкою в іншій країні (переробка на митній території, переробка за межами митної території) [2, 125].

Четверта група об'єднує режими, які використовуються під час припинення зовнішньоекономічних операцій (у зв'язку з неможливістю або неефективністю реалізації інших митних режимів на території України). Це такі режими, як відмова на користь держави та знищення або руйнування.

До п'ятої групи належать режими, зміст яких зводиться до того, що ввезення іноземних товарів відбувається без сплати митних податків, а також без застосування до даних товарів заходів нетарифного регулювання (режими транзиту, спеціальної митної зони) [2, 126].

Взагалі поняття “митний режим” слугує для визначення можливості переміщення товарів, порядку митного оформлення і митного контролю, розміру митних платежів за переміщувани товари і транспортні засоби, а також визначає інші дії.

Згідно зі ст. 186 МКУ декларант самостійно визначає митний режим товарів і транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України, відповідно до мети їх переміщення й на підставі документів, що подаються митному органу для митного контролю та митного оформлення. Зміна митного режиму допускається за умови виконання всіх належних процедур заявленого режиму, дотримання вимог законодавства щодо тарифних і нетарифних заходів регулювання й подання митному органу для митного контролю та митного оформлення документів, котрі підтверджують заявлений режим [3, 339–340].

Питання, пов'язані з митним контролем відповідно до заявленого митного режиму, регулюються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи, який визначає порядок такого контролю і дає роз'яснення щодо застосування відповідних митних процедур (ст. 187 МКУ) [4, 340].

Далі розглянемо окремо поняття, вимоги та правила кожного митного режиму.

Отже, поняття *митного режиму імпорту* визначається ст. 188 МКУ, тобто імпорт – митний режим, згідно з яким товари ввозяться на митну територію України для вільного обігу без обмеження строку їх перебування на цій території та можуть використовуватися без будь-яких митних обмежень [3, 341].

Ввезення товарів на митну територію України в режимі імпорту передбачає: 1) подання митному органу документів, що засвідчують підстави та умови ввезення товарів на митну територію України; 2) сплату податків і зборів, якими обкладаються товари під час ввезення на митну територію України відповідно до законів; 3) дотримання вимог, передбачених законом, щодо заходів нетарифного регулювання та інших обмежень.

Ст. 190 МКУ визначає *митний режим реімпорту* як митний режим, згідно з яким товари, що походять з України та вивезені за межі її митної території відповідно до митного режиму експорту, не пізніше ніж у встановлений законодавством строк ввозяться на митну територію України для вільного обігу на цій території [3, 344].

Товари можуть переміщуватися через митний кордон України у митному режимі реімпорту, якщо вони: 1) походять з митної території України; 2) ввозяться на митну територію України не пізніше ніж через один рік після їх вивезення (експорту) за межі митної території України; 3) не використовувалися за межами України з метою одержання прибутку; 4) ввозяться в тому ж стані, в якому вони перебували на момент вивезення (експорту), крім змін унаслідок природного зношення або втрат за нормальних умов транспортування і зберігання, а також інших випадків, що визначаються Кабінетом Міністрів України.

Поняття *митного режиму експорту* визначено у ст. 194 МКУ. Так, експорт – митний режим, відповідно до якого товари вивозяться за межі митної території України для вільного обігу без зобов'язання про їх повернення на цю територію та без установлення умов їх використання за межами митної території України [3, 347].

Вивезення товарів за межі митної території України в режимі експорту передбачає: 1) подання митному органу документів, що засвідчують підстави та умови вивезення товарів за межі митної території України; 2) сплату податків і зборів, установлених на експорт товарів; 3) дотримання експортером вимог, передбачених законом.

Згідно зі ст. 196 МКУ *реекспорт* – митний режим, згідно з яким товари, що походять з інших країн, не пізніше ніж у встановлений законодавством строк з моменту їх ввезення на митну територію України вивозяться з цієї території в режимі експорту [3, 350].

Товари, що походять з інших країн, можуть вивозитися за межі митної території України в режимі реекспорту, якщо: 1) митному органу подано дозвіл уповноваженого Кабінетом Міністрів України органу чи органу, визначеного міжнародним договором України, укладеним у встановленому законом порядку, на реекспорт товарів; 2) товари, що реекспортуються, перебувають у тому ж стані, в якому вони перебували на момент ввезення на митну територію України, крім змін унаслідок природного зношення або втрат за нормальних умов транспортування та зберігання; 3) товари, що реекспортуються, не використовувалися на території України з метою одержання прибутку; 4) товари, що реекспортуються, вивозяться не пізніше ніж через один рік з дня їх ввезення на митну територію України.

Поняття *митного режиму транзиту* закріплено ст. 200 МКУ. Транзит – митний режим, відповідно до якого товари і транспортні засоби переміщуються під митним контролем між двома митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання таких товарів і транспортних засобів на митній території України [3, 352].

Товари, що переміщуються транзитом, мають [3, 353–355]: 1) перебувати в незмінному стані, крім змін унаслідок природного зношення або втрат за нормальних умов транспортування та зберігання; 2) не використовуватися на території України ні з якою іншою метою, крім транзиту; 3) у випадках, визначених законодавством України, переміщуватися за наявності дозволу на транзит через територію України, який видається відповідними уповноваженими органами; 4) у випадках, визначених Кабінетом Міністрів України, переміщуватися встановленими маршрутами і шляхами; 5) бути доставленими до митного органу призначення у строк, що визначається згідно з чинними в Україні нормативами на перевезення вантажів, виходячи з виду транспорту, маршруту, відстані до кінцевого пункту та інших умов.

У ст. 204 МКУ відображається поняття *митного режиму тимчасового ввезення (вивезення)*. Тимчасове ввезення (вивезення) – митний режим, відповідно до якого товари можуть ввозитися на митну територію України чи вивозитися за межі митної території України з обов'язковим подальшим поверненням цих товарів без будь-яких змін, крім природного зношення чи втрат за нормальних умов транспортування [3, 357].

Переміщення товарів у режимі тимчасового ввезення (вивезення) передбачає [3, 357–358]: 1) подання митному органу документів на такі товари з обґрунтуванням підстав їх тимчасового ввезення на митну територію України (вивезення за межі митної території України); 2) надання митному органу, що здійснює митне оформлення товарів, які тимчасово ввозяться (вивозяться), зобов'язання про їх зворотне вивезення (ввезення) у строки, що обумовлені метою тимчасового ввезення (вивезення), але не перевищують строків, установлених МКУ; 3) подання митному органу, що здійснює митне оформлення товарів, які тимчасово ввозяться (вивозяться), дозволу відповідного компетентного органу на тимчасове ввезення (вивезення) товарів, якщо отримання такого дозволу передбачено законом.

Поняття *режиму митного складу* наведено у ст. 212 МКУ, тобто митний склад – митний режим, відповідно до якого ввезені з-за меж митної території України товари зберігаються під митним контролем без справляння податків і зборів і без застосування до них заходів нетарифного регулювання та інших обмежень у період зберігання, а товари, що вивозяться за межі митної території України, зберігаються під митним контролем після митного оформлення митними органами до фактичного їх вивезення за межі митної території України [3, 369].

З товарами, які перебувають у режимі митного складу, можуть проводитися такі операції [3, 379–381]: 1) операції, необхідні для забезпечення збереження цих товарів; 2) підготовка товарів за дозволом митного органу до продажу (відчуження) і транспортування: подрібнення партій, формування відправлень, сортування, пакування, перепакування, маркування, навантаження, вивантаження, перевантаження та інші подібні операції. Конкретний перелік та порядок таких операцій установлює Кабінет Міністрів України або уповноважений ним орган.

Митний режим спеціальної митної зони регулюється ст. 217 МКУ. Відповідно до цієї статті спеціальна митна зона визначається як митний режим, згідно з яким до товарів, які ввозяться на території відповідних типів спеціальних (вільних) економічних зон із-за меж митної території України, а також до товарів, які вивозяться з територій зазначених зон за межі митної території України, не застосовуються заходи тарифного і нетарифного регулювання, якщо інше не передбачено законом [3, 385].

Поняття митного режиму магазину безмитної торгівлі наведено у ст. 225 МКУ. *Магазин безмитної торгівлі* – митний режим, відповідно до якого товари, а також супутні товарам роботи, не призначені для споживання на митній території України, перебувають та реалізуються під митним контролем у пунктах пропуску на митному кордоні України, відкритих для міжнародного сполучення, інших зонах митного контролю, визначених митними органами України, без справляння мита, податків, установлених на експорт та імпорт таких товарів, та без застосування заходів нетарифного регулювання [3, 391].

Переробка на митній території України – митний режим, відповідно до якого ввезені на митну територію України товари, що походять з інших країн, у встановленому законодавством порядку переробляються без застосування до них заходів нетарифного регулювання, за умови вивезення за межі митної території України продуктів переробки відповідно до митного режиму експорту [3, 396].

Операції щодо переробки товарів можуть включати: 1) власне переробку товарів; 2) обробку товарів – монтаж, збирання, монтування й налагодження, внаслідок чого одержуються інші товари; 3) ремонт товарів, у тому числі відновлення і регулювання; 4) використання окремих товарів, що не є продуктами переробки, але які сприяють чи полегшують процес виготовлення продуктів переробки, якщо самі вони при цьому повністю витрачаються.

Переробка за межами митної території України – митний режим, відповідно до якого товари, що перебувають у вільному обігу на митній території України, вивозяться без застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання з метою їх переробки за межами митної території України та подальшого повернення в Україну [3, 403].

Поняття режиму знищення або руйнування визначено у ст. 243 МКУ. *Знищення або руйнування* – митний режим, згідно з яким товари, ввезені на митну територію України, знищуються під митним контролем чи приводяться у стан, який виключає їх використання, без справляння податків, установлених на імпорт, а також без застосування заходів нетарифного регулювання до товарів, що знищуються або руйнуються [3, 406].

Відповідно до ст. 246 МКУ *режим відмови на користь держави* – це митний режим, згідно з яким власник відмовляється від товарів, що перебувають під митним контролем, без будь-яких умов на свою

користь. У режимі відмови на користь держави на товари не нараховуються і не справляються податки і збори, а також не застосовуються заходи нетарифного регулювання [3, 412–414]. Відмова від товарів на користь держави допускається з дозволу митного органу, який видається в порядку, що встановлює Кабінет Міністрів України. Кабінет Міністрів України визначає перелік товарів, що не можуть бути поміщені в митний режим відмови на користь держави.

Під час розгляду митних режимів доцільно торкнутися питання про адміністративну відповідальність за порушення законодавства, вимог та правил митних режимів.

Зокрема, Митний кодекс України безпосередньо не передбачає відповідальності за порушення митних режимів. Низка статей лише опосередковано спрямована на охорону відповідних правовідносин. Наприклад, ст. 329 МКУ “Порушення режиму зони митного контролю” охороняє правовідносини у сфері дії режимів: митний склад; магазин безмитної торгівлі); ст. 330 МКУ “Неподання митному органу документів, необхідних для здійснення митного контролю” (всі 13 режимів, визначених ст. 185 МКУ); ст. 346 МКУ “Порушення порядку зберігання товарів на митних ліцензійних складах та здійснення операцій із цими товарами” (митний склад); ст. 347 МКУ “Порушення встановленого порядку знищення (руйнування) товарів” (знищення або руйнування); ст. 348 МКУ “Порушення зобов’язання про зворотне вивезення чи зворотне ввезення товарів” (транзит; тимчасове ввезення (вивезення)); ст. 349 МКУ “Порушення зобов’язання про транзит” (транзит); ст. 350 МКУ “Порушення встановленого маршруту переміщення товарів” (транзит; тимчасове ввезення (вивезення)) тощо.

Висновки. Адміністративна відповідальність передбачена, головним чином, за порушення окремих вимог та правил лише режимів “транзит”, “митний склад”, “тимчасове ввезення (вивезення)”, “знищення або руйнування”. Це призводить до послаблення охорони інших митних режимів, прогалин та суперечностей у чинному законодавстві, а також до малоефективного забезпечення митної безпеки держави, оскільки довільна поведінка у сфері режимно-митних відносин може призвести до негативних чи навіть тяжких наслідків.

На підставі викладеного вважаємо за доцільне доповнити розд. XVIII гл. 57 МКУ “Види порушень митних правил і відповідальність за такі порушення” окремою статтею, яка встановлювала б адміністративну відповідальність за порушення вимог та правил у межах дії заявлених митних режимів.

Такий підхід надасть змогу запровадження більш ефективного дотримання порядку та законності переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів та оптимізації митних процедур, які при цьому здійснюються.

Література

1. Крестьянінов О. О. Правове регулювання митних режимів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / О. О. Крестьянінов. – Харків, 2002. – 20 с.
2. Митне право : навч. посібник / за заг. ред. В. В. Ченцова. – К. : Істина, 2007. – 328 с.
3. Коментар до Митного кодексу України / за ред. П. В. Пашка, М. М. Каленського. – К. : Юстиніан, 2004. – 736 с. – (Серія “Митна справа в Україні”).
4. Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами : монографія / Приймаченко Д. В. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2006. – 332 с.